108. Torstaina 23 päivänä marraskuuta 1995

kello 23.05

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys Autorekisterikeskuksen muuttamista osakeyhtiöksi koskevaksi lainsäädännöksi 2837

Hallituksen esitys 59/1995 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1995 vp

2) Hallituksen esitys laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta 2842

Hallituksen esitys 172/1995 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 24/1995 vp

3) Hallituksen esitys sairauspäivärahajärjestelmän ja kuntoutuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi 2850

Hallituksen esitys 124/1995 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 25/1995 vp
Lakialoite 22/1995 vp
Toivomusaloite 237/1995 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Rajamäki.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys Autorekisterikeskuksen muuttamista osakeyhtiöksi koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 59/1995 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Autorekisterikeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi sekä yhtiön eräistä tehtävistä. Autorekisterikeskus muutettiin uusimuotoiseksi valtion liikelaitokseksi vuoden 93 alusta. Ensimmäisenä toimintavuotena Autorekisterikeskuksella oli kaikilla toimialoillaan monopoliasema. Autorekisterikeskuksen tärkein toimiala, ajoneuvojen katsastustoiminta, avattiin kilpailulle vuoden 94 alussa.

Tämän uudistuksen jälkeen on autojen katsastustoimi toiminut moitteettomasti ja palvelualttius ja taso on kohentunut. Siksi en näe nyt mitään tarvetta Autorekisterikeskuksen yhtiöittämiselle. Tällä samalla kannalla on myös merkittävä joukko valiokunnan jäseniä, osa jopa niistä jäsenistä, jotka äänestivät lopulta hallituksen esityksen puolesta. Tästä kielii myös se, että hallituksen esitys hyväksyttiin valiokunnassa lopulta yhden äänen enemmistöllä opposition ja hallituspuolueiden sekaäänin.

Koska valiokunta hyväksyi hallituksen esityksen, katson, että esityksen 5. lakiin olisi tullut tehdä joukko valiokunnan esittämiä korjauksia. Toimiluvan hakijan luotettavuuden arvioimisek-

si olisi kyseiseen pykälään tullut lisätä maininta luottamuslausunnon hankkimisesta poliisiviranomaiselta, mikä olisi helpottanut päätöksentekijänä toimivan liikenneministeriön arviointia hakijan luotettavuudesta. Myös valvontaviranomaisten oikeuksia olisi tullut selkeyttää siten, että lakiin olisi otettu maininta oikeudesta perehtyä valvottavaa koskeviin asiakirjoihin, kirjanpitoon ja hallintoon sekä liiketoimintaa koskevaan aineistoon.

Rangaistus- ja vahingonkorvaussäännöksiä olisi tullut myös selkeyttää mahdollisten ristiriitatilanteiden välttämiseksi siten, että lakiin olisi otettu selvä maininta luvattomasta toiminnasta saadun taloudellisen hyödyn menettämisestä sekä vahingonkorvauksesta luvattomasti katsastettujen ajoneuvojen uusintakatsastuksesta aiheutuvista kustannuksista. Tietojen luovutusta tietosuojajärjestelmästä olisi tullut tarkentaa siten, että tietoja saisi luovuttaa, jos sitä voidaan perustellusta syystä epäillä vaadittavan rikostutkintaan. Lupaa ei olisi tullut tarvita sellaisten tietojen tallettamiseen tai luovuttamiseen, joita tietoja luovutuksen saaja tarvitsee lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.

Tietojen luovutusta ajoneuvorekisteristä olisi tullut rajoittaa siten, että viranomaisella, oikeushenkilöllä ja yhteisöllä olisi ollut oikeus kieltää rekisterin pitäjää luovuttamasta itseään koskevia tietoja erikseen tarkemmin määrättyihin tarkoituksiin. Oikeus tietojen luovuttamiseen määrätyille viranomaistahoille on valiokunnan enemmistön taholta rajoitettu hallituksen esityksen mukaisesti käsittämättömällä tavalla lähinnä ajo-oikeuteen ja liikennelupaan liittyvien asioiden käsittelyyn sekä henkilötietojen tarkistamiseen. Kyseinen kohta olisi tullut muuttaa tai laajentaa siten, että ajokorttirekisteristä olisi voitu luovuttaa tietoja poliisi-, tulli- ja rajaviranomaisille niiden lainsäädännön nojalla annettujen ja asetuksissa säädettyjen tehtävien täyttämiseksi.

Kun valiokunta äänesti tästä kohdasta, esitys hylättiin mahdollisimman niukasti. Kannatus ei jakaantunut mitenkään linjalla hallituspuolueet — oppositio, vaan enemmistö syntyi sanoisinko vallan erikoisesti.

Tässä ei haluttu antaa poliisille mitään sellaisia oikeuksia, mikä ei olisi ollut kohtuullista. Otan esimerkin, miten tämä laki nyt toimii ja tulisi hallituksen esittämässä muodossa toimimaan. Poliisi itse syöttää rekisteriin tiedot, syöttää muuten niitä 600 000 kertaa vuodessa, eri tietoa. Ja kyselee niitä 5 miljoonaa kertaa joka vuosi, niin kuin omasta rekisteristään, ja sitten muutaman päivän päästä pyytää saada niitä käyttöönsä sanokaamme vaikkapa henkirikoksen tai verotoimiston räjäyttämisen rikostutkintaan käytettäväksi. Poliisi ei saa näitä tietoja, koska kyseessä olevan rekisterin käyttötarkoitus rajoittaa tietojen antamista. Tämä puolestaan johtuu siitä, että juuri hyväksytyn poliisilain 35 § toteaa seuraavaa: "Poliisilla on oikeus saada viranomaista ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu."

Nyt käsittelyssä olevan esityksen 13 §:n asianomainen kohta kuuluu seuraavasti: "- - Ajokorttirekisteri saa kuitenkin luovuttaa: 1) poliisi-, tulli- ja rajavartioviranomaisille tietoja ajo-oikeuteen ja liikennelupaan liittyvien asioiden käsittelyä sekä henkilötietojen tarkistamista varten; - - " Tässä ei mainita mitään siitä, että sitä voitaisiin käyttää rikostutkinnassa, ei edes vakavien rikosten tutkinnassa.

Kun vertaa tätä siihen, että henkirikosasiassa väistyy jopa lääkärin vaitiolovelvollisuus, niin kuinka voi olla mahdollista, että eduskunta on säätämässä lakia, jonka mukaan poliisi ei saa tietoa oikeastaan omasta rekisteristään. Muutosesitys sisältää vain sen sanoman, että poliisi saa ajokorttirekisteristä tiedot laissa tai sen nojalla annetun, asetuksessa säädetyn tehtävän täyttämiseksi, eli siis tehdäkseen työnsä kunnolla, ei mitään muuta varten.

Tällä päätöksellä osoitetaan melkoinen epäluottamus Suomen poliisikuntaa kohtaan. Ehkä onkin aivan hyvä, että eduskunnassa on parhaillaan kihlakuntajaotuksen myötä meneillään lakiesitys, jonka ansiosta lähes koko Suomen poliisipäälliköt ja heidän apulaisensa sanotaan irti. Itse olen yksi heidän joukossaan. Eduskunnassa ollaan enemmän huolissaan siitä, mitä asiasta sanoo tietosuojavaltuutetun toimisto kuin siitä, mikä merkitys tällä muutoksella olisi edistää poliisin toimintaa.

On lisäksi huomattava, että poliisihan ei itse ole mitään esittämässä. Jos poliisi ei saa jotain vakavaa rikosta selvitettyä, ei se ole pelkästään tappio poliisille vaan suurempi huolenaihe yhteiskunnalle. Kun osastoni sai selvitettyä lähes kahden vuoden tutkinnan jälkeen taksimurhan Oulussa, ei pelkästään poliisi ollut tyytyväinen, vaan sen näki usean ihmisen kasvoista Oulussa.

Yhteiskunnan tulee tukea poliisia eikä laittaa tieten tahtoen kapuloita rattaisiin.

Ministeri Niinistö on ainakin kaksi kertaa vastannut täällä eduskunnassa minulle, että viranomaisten yhteistoimintaa tulee parantaa, tietosuojaa tulee purkaa ja tätä varten on jo perustettu työryhmäkin. Yhdellä kopautuksella tässä salissa saataisiin tämä asia hyvin pois päiväjärjestyksestä.

Asiasta toiseen. Sen sijaan, kun olemme esittäneet, että poliisin käytössä olevat eräät siviiliautot voitaisiin salata toisesta rekisteristä, sitä ei valiokunta hyväksynyt. Tieliikenteen tietojärjestelmien tietojen luovuttamisen kieltäminen on valiokunnan enemmistön kannan mukaisesti rajattu koskemaan ainoastaan yksityisiä henkilöitä. Siis me emme saa tietoja omista rekistereistämme. Mutta eräistä meidän poliisiautoistamme, jotka varjostavat suurempiakin rikollisia, rosmoja, jos tällaista rumaa sanaa käyttäisin, voi vain soittaa rekisteriin, että mikä tämä auto on, niin se on ilmoitettava. Tämä on aika hämmästyttävä linja.

Tieliikenteen tietojärjestelmän tietojen luovuttamisen kieltäminen on valiokunnan enemmistön kannan mukaisesti rajattu koskemaan ainoastaan yksityisiä henkilöitä. Tämä vaarantaa vakavalla tavalla eri viranomaistahojen toimintaa lain mukaisen tehtävän suorittamisessa. Poliisi, tulli, raja- ja sotilasviranomaisten käytössä olevia ajoneuvoja koskevien tietojen luovuttamiskielto olisi tullut säätää siten, että ne on pidettävä salassa asianomaisen viranomaisen päätöksellä ja pyynnöstä.

Valiokunnan mietintöön olisi tietenkin tullut ottaa maininta, minkä viranomaisen tehtäviin ajokorttirekisterin pitäminen tulevaisuudessa annetaan. On otettava huomioon, että ajokorttirekisterin suurin käyttäjä ja tallentaja on poliisi, jonka osuus on yli 90 prosenttia. Vuonna 1994 poliisi teki rekisteriin noin 5 miljoonaa kyselyä ja noin 600 000 tallennusta, kuten jo aikaisemmin sanoin. Rekisteri on ollut muuten aikaisemin poliisin hallussa, mutta annettiin vain sattumalta ja hyvässä uskossa välillä pois, ja sitä ei nyt tahdota saada millään takaisin. Monet poliisit ottaisivat vastaan rekisterin eivätkä haluaisi yhtäkään työihmistä lisää siihen asiaan. Poliisi hoitaisi sen asian aivan nykyisillä resursseillaan.

Ajokorttirekisteri on sijoitettu tieliikenteen tietojärjestelmästä teknisesti erilleen, joten se on helposti siitä pois siirrettävissä. Valiokunnan olisi tullut edellyttää, että asetetaan erillinen työryhmä, jonka tehtävänä olisi selvittää, minkä viranomaisen tehtäväksi ajokorttirekisterin pitäminen tulevaisuudessa annetaan. Tätä esitti muun muassa liikenneministeriökin lausunnossaan, että tällainen työryhmä tulisi asettaa. Mutta valiokunta äänesti, että tällaista työryhmää ei ole syytä asettaa, ja liikenneministeriö voi mennä tämän taakse jälleen, että sitä ei aseteta. Asia on ollut kiistanalainen juttu jo kaksi vuotta.

Arvoisa puhemies! Tulen esittämään lakien toisessa yksityiskohtaisessa käsittelyssä muutoksia hallituksen tekemään esitykseen.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Myllyniemi jo totesi, itse lakiesitys nähtiin valiokunnassa varsin kyseenalaisena ja valiokunta päätti äänin 9—8 yhtyä hallituksen esitykseen. Mainittakoon, että valiokunnan puheenjohtaja oli enemmistön mukana, kuten hän totesi, lähinnä siitä syystä, että jossakin muussa asiassa hallitus huomioisi tämän solidaarisuuden, mitä se ei sitten kuitenkaan ministerin toimesta tehnyt. Viittaan yksityistielakiin.

Ed. Myllyniemen mainitsemat esitykset olivat todella keskustelussa. Valiokunnan enemmistö näki, että ne ovat tärkeitä asioita, mutta ne tulee säätää muulla tavoin, ei tieliikennelaissa eikä ikään kuin spontaanisti siinä käsittelyssä. Katsoimme, että siihen liittyy niin paljon juridisia ja lakiteknisiä ongelmia, että tähän valiokunnan enemmistö ei katsonut olevan tuolloin mahdollisuutta.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Voin hyvin pitkälle yhtyä kahden edellisen puhujan kritiikkiin, he ovat valiokunnan jäseniä ja olivat esityksen hyväksymistä vastaan valiokunnassa. Itse olin hyväksymisen kannalla, mutta on todettava, että asia on erittäin heikosti valmisteltu. Tosi asiassahan valiokunnassa ensimmäisessä yleiskeskustelussa, joka keskeytettiin, jos ymmärsin oikein, kaikki valiokunnan jäsenet olivat itse asiassa sitä mieltä, että paras ratkaisu olisi esityksen hylkääminen. Ministeriin otettiin yhteyttä asiassa, mutta hän ei vetänyt esitystään takaisin. Asiallahan ei ole poliittista merkitystä eikä siinä ole mitään poliittista kiistaa. Muodollisesti se on budjettilaki ja sen vuoksi nyt esillä.

On tietysti harmillista, että on tulossa huonoa lainsäädäntöä sellaisessa tilanteessa, johon ei ole mitään pakottavaa tarvetta. Asiasta voisi puhua pitkään, siihen kuuluu kaikkiaan kuusi lakimuutosta, mutta lyhyesti totean, että jos laki tulee voimaan, valtion menot mieluummin lisääntyvät

kuin vähenevät. Autoilijat maksavat hyvin pitkälti tämän lain kustannukset erilaisia maksuina, joten heidän menonsa todennäköisesti mieluummin nousevat kuin laskevat. Liikenneturvallisuus ei parane, mutta ehkä ei huononekaan. Eli tulee mieleen väistämättä kysymys: Miksi tällainen lakiuudistus sitten tehdään? Sen lisäksi vielä laki on yksityiskohdiltaan hyvin heikosti valmisteltu. Asiantuntijakuulemisen jälkeen liikenneministeri itse muistaakseni ilmoitti hyväksyvänsä parikymmentä muutosta omaan esitykseensä. Varmasti muutoksia olisi ollut syytä ehkä tehdä enemmänkin.

Itse olen ymmärtänyt, että yhtiöittäminen tehdään sen vuoksi, että periaatteessa kaikki liikenneministeriön alaiset laitokset on ensin liikelaitostettu ja hyvin nopeasti yhtiöitetty. On katsottu että Autorekisterikeskus on tällainen liikelaitos myös, ja tämän periaatteen mukaan on tämäkin asia valmisteltu ja tänne esitys tuotu.

Ensinnäkin voi tietysti ajatella, että koko katsastustoimintaa ja ajokorttirekisteröintiä, ajoneuvorekisteröintiä on vaikea ajatella normaaliksi liiketoiminnaksi, ja ainakaan sellaiseksi todelliseksi liiketoiminnaksi, jossa todellinen bisnes voisi menestyä. Markkinat ovat erittäin pienet, ja itse asiassa kuluttajien kannaltakin valtion monopolina tämä tulee todennäköisesti paremmin hoidettua. Tähän viittaa se, että esimerkiksi Ruotissa tämä on yhden valtionyhtiön monopoli ja siellä ei ole menty tällaiseen näennäiskilpailuun.

Eli tässä on hyvin kaavamaisesti joitain periaatteita, jotka sinänsä saattavat toimia muissa, esimerkiksi VR:ssä, Telessä ja niin edelleen. Sielläkin ne ovat kysymyksenalaisia. Joka tapauksessa tässä on niin hirveän pienestä laitoksesta kysymys, että tällaisten sääntöjen soveltaminen siihen on erittäin epätarkoituksenmukaista. Ja on nähtävissä, että lakiesitys hyvin suurella todennäköisyydellä johtaa siihen tilaan, että nämä samat tehtävät tulevat ehkä jopa huonommin hoidettua ja valtion kannalta ehkä jopa korkeammin kustannuksin, myöskin palvelujen käyttäjien kannalta huonommin kustannuksin. Myös on riski, että palvelutaso laskee, koska tällä Ajoneuvohallintokeskuksella, joka ryhtyy osaa tehtäviä hoitamaan, ei ole mitään alueorganisaatiota, ja on auki, että miten nämä tehtävät hoidetaan koska tämä yhtiö ei voi viranomaistehtäviä hoitaa. Vähintään olisi olettanut, että ministeriö lykkää yhtiöittämistä niin pitkään kuin on selvittänyt nämä kaikki vaikutukset.

Tässä myös perustetaan yksi uusi virasto, tämä Ajoneuvohallintokeskus, joka ei tunnu kovin järkevältä. Kun asiassa ei olisi mitään kiirettä, Ajoneuvorekisterikeskus olisi voinut jatkaa vuoden tai kaksi vielä liikelaitoksena, ja sitten kun olisi varmistettu niin ehkä sitten olisi voitu uudelleen harkita yhtiöittämistä. On erittäin valitettavaa, että ministeriö ja ministeri eivät tällaista näin laajaa kritiikkiä ole ottaneet huomioon. Itse asiassa kaikkien henkilöiden kanssa, jotka ovat tähän asiaan perehtyneet ja joiden kanssa olen keskustellut valiokunnan ulkopuolellakin, ovat olleet sitä mieltä, että tämä on onneton hanke. Toisaalta kaikki ovat todenneet, että tämä on niin pitkälle mennyt, että on hyvin vaikeaa reaalisesti ajatella että tätä kaadettaisiin.

Kaiken kaikkiaan ja tähän myös vaikutti tietenkin niin kuin ed. Tiusanen sanoi, että ei oikein voi lähteä siitäkään, että kun kaksi budjettilakia oli liikennevaliokunnalla niin molemmat sitten täysin tyrmätään. Ehkä tässä tällaista pientä, mitä tämä nyt olisi, ajatusta on, jolla valiokunnan niukka enemmistö loppujen lopuksi tämän hylkäsi.

Sitten täällähän on näitä, mihin ed. Myllyniemi viittasi, näitä muutosesityksiä. Ehkä niistä osa on hyvin järkeviä, mutta kun nämä liittyvät tietosuoja-asioihin ja muuhun poliisilainsäädäntöön niin on erittäin suuri riski, että jos muutoksia ruvetaan nopeasti eduskuntavaiheessa tekemään, niin voi tulla epäonnistuneita lakimuutoksia. Sen takia niitä nyt sitten valiokunnassa ei kaikkia tehty, vaikka ne olisivat saattaneet olla tarpeen.

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisma ei löytänyt käsiteltävänä olevasta lakiesityksestä yhtään mitään hyvää. Kuitenkin hän on ollut tätä valiokunnassa ratkaisemassa. Kun kerran yhden äänen enemmistöllä on hyväksytyksi tullut tämä hallituksen esitys, niin hänen äänensä on siellä ollut ratkaiseva ääni, niin kuin tietysti kaikkien muidenkin. Noilla perusteluilla olisi saattanut kuvitella, että hänen johtopäätöksensä olisi ollut toinen.

Kun ed. Kuisma on lakimies koulutukseltaan, jäin hämmästelemään sitä, että hänen perustelunsa sille, miksi kuitenkin hän on puolustamassa lain hyväksymistä on se, että asia on viety pitkälle, ja toinen peruste se, että molempia liikenneministeriön taholta tulleita budjettilakiesityksiä ei ole kohtuullista kaataa. Kun itse pääasia on näin huono, olisi kyllä odottanut, että johto-

päätös olisi ollut se, että tämä hanke on syytä panna uuteen valmisteluun ja sitten menetellä niin kuin järki sanoo eikä niin kuin tunne sanoo tällaisissa asioissa.

Ed. M y l l y n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisman kannanottoihin voi kyllä täysin yhtyä. Kaikilta muiltakin osin olisin tietenkin toivonut, että hän olisi myöskin tätä lakia vastustanut, niin että se olisi todellakin mennyt uusiin puihin kaikilta osiltansa.

Tietosuojapykälä oli tässä laissa — sanotaanko nyt kauniisti, niin kuin se oikein sanotaan — auki. Hyvin harvoin on sellainen pykälä jota voitaisiin täällä eduskunnassa muuttaa. Koska hallitus myöskin muutti samaa pykälää, olisi ollut aika yksinkertaista palata samaan järjestykseen kuin esimerkiksi verolaissa. Siellä on juuri samanlainen sanonta, että veroviranomainen saa tosiaan ne tiedot omaa toimintaansa varten. Tämä laki on vanha, ja on vain toistettu sitä, mitä siellä on. En muista koska se on kirjoitettu alun alkaen, mutta varmasti 10—20 vuotta vanha. Se on alkuperäinen sanonta ja vanhentunut nykyaikaan. Olisin toivonut, että tietosuojaa olisi todellakin purettu.

On aika hämmästyttävää, että jos minä annan valokuvan tuosta ovesta ja menen tunnin päästä sitä hakemaan, niin sanotaan, ettet sinä saa sitä. Jos minä olisin ajokorttia peruuttamassa, minä en saisi, mutta jos minä murhaa tutkin, siihen tarkoitukseen saa. Ei voi olla oikein ymmärrettävää tämän tyyppinen käytäntö.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemelle totean vain, että yritin ihan avoimesti sanoa, mistä tässä on kysymys. Kun tässä nyt ministerin kanssa oli kanssakäymistä, niin kyllähän me valiokunnassa ajattelimme, että kun me muutenkin olemme rettelöitsijöitä emmekä ymmärrä asioita, niin ehkä sitten täytyy luottaa, että ministeriö ja ministerikin ovat ymmärtäneet. Kun asia oli sen luontoinen ja hylkäyksen taakse ei ollut nopeasti saatavissa muita kuin valiokunnan omia jäseniä, niin näin tässä tehtiin.

Eihän tietenkään, jos tämä laki tulee voimaan, mitään kauheata tapahdu äkkiä. Autorekisterikeskus jatkaa yhtiönä. Mutta lähinnä on kysymys siitä — näin itse olen ymmärtänyt — että jos tehdään uutta lainsäädäntöä, pitäisi olla todennäköisiä toiveita siitä, että se täyttää jotain järkevää poliittista tahtoa. Todellakaan tästä laista sellaista en ole löytänyt.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Minä olen hyvin usein vastustanut valtion viranomaistoimintojen liikelaitostamista, saati sitten muuttamista osakeyhtiöksi.

Autorekisterikeskuksen toiminnan muutos on perinteisesti se, mitä jota en ole hyväksynyt, ja olen perustellut sitä sillä, että tulevaisuudessa varmasti on myöskin poliisi, joka toimii liikelaitosmaisesti. Se on Poliisi Oy eräänä päivänä. Eräänä päivänä saatetaan yhteiskunnassa ottaa tarjouksia, kuka hoitaa poliisitehtävät halvemmalla. Tähän suuntaan ollaan jo menossa, kun suunnitellaan, että kihlakuntauudistuksen yhteydessä ryhdyttäisiin pidätettyjen vartiointia myymään vartioimisliikkeille. Tämä on pieni kulma, mistä alkaa tämä systeemi. Eräänä päivänä saatetaan olla samassa tilanteessa kuin ollaan tässä nyt. Postin osalta aikanaan erehdyin. Posti-Telehän on toiminut tietysti varsin hyvin. Se johtuu siitä, että siellä on hyvä johtaja, entinen SMP:n mies, ja tällä tavalla.

Mutta edelleenkin tunnen vastenmielisyyttä; kyllä tietyt viranomaistoiminnot pitäisi säilyttää valtion hallussa ja valtion hoidettavina. Näissä tulee aina sellaisia epäluuloja ja epäuskoa, niin kuin katsastustoiminnassa varmasti on olemassa. Mutta yhteiskunta kehittyy, niin kuin sanottu, eräänä päivänä on Poliisi Oy, Valtioneuvosto Oy ja vähän kaikkea tällaista.

Mitä tulee ed. Myllyniemen esille ottamiin asioihin, osa niistä on jo vanhoja, kuten poliisin tutkinta-auton salaaminen rekisterillä ja muuta. Niihin ei ehkä ole kiinnitetty huomiota. Meidän täytyy, ed. Myllyniemi, tehdä kirjallinen kysymys huomenaamuna vaikka yhdessä, niin ehkä se lähtee siitä liikkeelle.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Kiitoksia neuvosta sinne eteenpäin. Tähän asiaan liittyen tämä olisi sujunut todellakin nykyisessä systeemissä aivan riittävästi. Olisi voinut tämän lain, kun se on vasta vuoden ollut voimassa, antaa olla voimassa vielä kaksi kolme vuotta, ja olisi katsottu, mitenkä se sujuu.

Kun itse vein katsastukseen viikko sitten autoa, ei se lähtenyt edes käyntiin siellä sisällä. Toinen valo oli vähän vinossa, ja katsastusmies hymyili koko ajan ja sanoi: "Hyvinhän tämä menee." Aivan riittävästi katsastustoiminta on parantanut tosiaan tapojansa siihen verraten, mitä se on ollut tähän saakka, kankeaa. Siinä mielessä ei olisi tarvetta tähän asiaan osakeyhtiötä perustaa. Työntämällä piti lähteä auton kanssa pois katsastuksesta.

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemi on ihan oikeassa siinä, että kun tänä päivänä menee katsastukseen, niin ei tarvitse enää pelätä. Ei tarvitse niin monta vuotta mennä taaksepäin, kun sydän kurkussa ajatteli, mitähän kaikkea siellä tapahtuu.

Tämä kehitys, jossa tehdään ensin liikelaitos ja sitten osakeyhtiö erilaisista meidän yhteisesti omistamistamme tahoista, on saanut kyllä vähän nopean muodon. Se kehitys on viime vuosina erityisesti nopeutunut. Olen samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi siinä, että kun puhutaan tehtävistä, jotka ovat selvästi viranomaistehtäviä, niin kyllä aina pitäisi pysähtyä miettimään, onko tässä mitään järkeä.

Esimerkiksi tästä seuraa, että ajokorttitutkinto totta kai muuttuu. Sitä ei voi liikelaitos hoitaa. Mutta mitään selvää suunnitelmaa siitä, kuinka se pitemmällä tähtäimellä tästä eteenpäin hoidetaan, ei ole olemassa, ja siitä huolimatta kauhea kiire oli tämän lain hyväksymisellä.

Toinen asia, mikä tässä askarruttaa, on se, että yhteiskunta on katsastusasemiin viime vuosina satsannut rahaa huomattavan suuria määriä. Nyt niistä tulee osakeyhtiöitä. Kuka muutaman vuoden kuluttua hallitsee niitä omaisuusmassoja, jotka näihin liittyvät, sen jälkeen kun osakeyhtiöt voivat itse päättää, miten niitä hoidetaan ja ketkä siellä yhteiskunnan etua katsovat?

Minusta nämä ovat asioita, joita kyllä pitää lähteä miettimään. Tässä, jos missä, tuli kyllä selkeästi esiin se, että kyllä meillä melkoinen virkamiesvalta tässä yhteiskunnassa hallitsee. Kun valiokunta kuunteli asiantuntijoita ja kun oli lähetetty omat kyselymme ministeriöön, sieltä tuli vastaus ja sitä esittelemään virkamies, joka oli tullut samana aamuna matkoilta ja saanut sen paperin tullessaan mukaansa; ei ollut ehtinyt siihen perehtyä, mutta esitteli sen ikään kuin hallituksen uutena esityksenä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 172/1995 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 24/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelu:

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti haluan tästä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnöstä todeta muutaman asian. Ensinnäkin meillä Suomessa työmarkkinatuen saajia keskimäärin on tänä vuonna ja ennustetaan olevan myös ensi vuonna 135 000. Jos katsotaan työttömyysturvan etujen jakautumista, niin ansioturvan piirissä tänä vuonna on noin 240 000 henkilöä keskimäärin ja perusturvan piirissä 84 000. Eli työmarkkinatuen saajien määrä on noussut näistä ryhmistä selvästi toiseksi suurimmaksi. Tässäkin on kysymyksessä säästölaki, niin kuin valiokunnan mietinnössä todetaan, jossa samalla annetaan ymmärtää, että kun säästetään, se jälkikin monissa asioissa saattaa olla sen näköinen.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että meillä pitäisi olla järjestelmä, jossa nuorella, alle 20-vuotiaalla, jonka asemasta tässä hyvin paljon on kysymys, on joko koulutuspaikka, harjoittelupaikka tai työmarkkinatuki. Hallituksen esityksessä tätä ei ollut sillä tavoin todettu, vaan valiokunta muutti tätä pykälää nimenomaan 18—19-vuotiaitten osalta sillä tavoin, että jos ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy tarjotusta työstä, koulutuksesta, työharjoittelusta, työkokeilusta tai kuntoutuksesta tai muusta, silloin tämä on poikkeuksellinen tilanne. Alle 18-vuotiaitten osalta 15 §:n 2 momentissa sivulla 6 todetaan se tosiasia, että he ovat eri asemassa, koska Suomessa lähdetään siitä, että alle 18-vuotias elää pääasiassa vanhempien huoltovelvollisuuden piirissä.

Tämä asia lähetettiin 7.11. sosiaalivaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan ja työasiainvaliokuntaan, eli eduskunnalla ei kovin pitkää aikaa tämän käsittelyssä ole ollut. Asia oli asiallisessa ja asiantuntevassa käsittelyssä myös sivistysvaliokunnassa ja työasiainvaliokunnassa. Näiden valiokuntien asiantuntemukseen haluttiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa myös kiinnittää huomiota, eikä ainoastaan kiinnittää huomiota vaan mietintöön sivulle 5 ponteen otettiin pääasiassa sivistysvaliokunnan, mutta myös työasiainvaliokunnan ehdotuksia. Ne tulevat luonnollisesti sitten hallituksen vastaukseen. Täällä on myös todettu erikseen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta viittaa sivistysvaliokunnan ja

työasiainvaliokunnan laajoihin ja perusteltuihin lausuntoihin siinä tarkoituksessa, että ne otetaan asian toimeenpanossa ja jatkovalmistelussa huomioon.

Tämän lain käsittelyn osalta osoittautui jälleen hyväksi tämä, että eri valiokunnat nopeallakin aikataululla asioita katsovat eri näkökulmista. Kuten valiokunnan mietinnöstä Valiokunnan kannanotot -otsikon alta käy ilmi, mm. aikataulun tiukkuus käytännön toimeenpanossa tulee aiheuttamaan ongelmia. Mutta tässä nyt uskotaan, että eri ministeriöt ja viranomaiset, jos saavat riittävästi resursseja, pystyisivät tämän asian hoitamaan.

Tärkeätähän on se, että nyt, vaikka sekin tuo ongelmia, alle 20-vuotiailla työttömillä nuorilla tai niillä, jotka ovat työttömyysuhan alaisena, heillä todellakin olisi mahdollisuus koulutukseen. Sinisilmäinenhän tässä nyt ei pidä olla, koska tässä ovat kysymyksessä nuoret ihmiset, joille koulutus ei välttämättä kaikissa tapauksissa ole ensimmäinen vaihtoehto, joka tulee mieleen.

Minusta on tärkeä asia, että luodaan nyt mahdollisuudet nuorille ihmisille. Se kieltämättä tuo ongelman: Ainakin valiokunnassa epäiltiin, mikä tulee olemaan yli 20-vuotiaiden asema tässä tilanteessa. Sivistysvaliokunnalle erityisesti tätä asiaa on selvitetty ja täytyy nyt sitten uskoa, että koulutuspaikkojen lisääminen sinänsä ei toisi sitä pelättyä ongelmaa, että nämä nuoret tavallaan, niin hyvä asia kuin se onkin, olisivat sitten etuoikeutetummassa asemassa kuin yli 20-vuotiaat nuoret, jotka ovat pitempään ja monessa mielessä kypsempinä odottaneet koulutuspaikkaa tai työharjoittelupaikkaa.

Tähän valiokunnan mietintöön sisältyy opposition taholta vastalause. Ed. Kuoppa esitti tätä kokonaan hylättäväksi. Keskustan vastalauseessa on esillä mm. se asia, joka myös hallituspuolueiden neuvotteluissa oli loppumetreille mukana, eli lapsikorotus, joka tässä hallituksen esityksessä leikkautuu 160 miljoonan markan verran 40 prosentin tasolle. Se on monelle kansanedustajalle, kun kipeitä kohtia tässä on lueteltu, varmasti hyvin hankala asia, mutta osoittaa vain sitä, kuinka hallituksen leikkauslinja sekä hyvässä että pahassa ja muutoinkin levittäytyy varsin laajalle sektorille yhteiskunnassa.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja ed. Skinnari esitteli valiokunnan lopultakin kokoon saamaa mietintöä, ja ymmärrän, että siinä on ollut varmasti vaikeuksia sekä hallituspuolueiden että opposition kansanedustajilla, koska työttömyyshän on kipeä asia. Varmasti se ei katso, onko hallituspuolueen vai opposition edustaja.

Tässä työmarkkinatukiesityksessä sinänsä on hyvääkin. Hyvää on juuri se, että tähdätään siihen, että nuoret ovat joko koulutuksessa tai työharjoittelussa. Mutta kun jokainen meistä on realisti ja tietää, että se on tässä aikataulussa mahdotonta toteuttaa niin, että mm. koulutus olisi sen tyyppistä, että siitä olisi nuorelle todellista hyötyä ja ohjaavuutta ammatin valinnan mukaisesti, olisi varmasti ollut syytä harkita myös sitä puolta, miten sitä ohjataan jollakin tavalla esimerkiksi vaiheittain. Nuoret voisivat olla vaikka ensin jonkin tyyppisessä täydennyskoulutuksessa kielten tai jonkin muun osalta eikä niin, että heitä koulutetaan esimerkiksi muutama kuukausi heidän odottaessaan esimerkiksi ammatillisiin oppilaitoksiin paikkoja, jotka harvoin alkavat alkuvuodesta, vaan alkavat myöhemmin. Onko ed. Skinnari sillä kannalla, että Suomessa löytyy näille kaikille nuorille tammikuussa paikka?

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja käytti kiihkottoman, hyvän puheenvuoron asiasta, joka on vaikea, ja hallituksen esitys siitä on kelvoton. Oli harmittavaa, että asiantuntijavaliokunta ei uskaltanut tehdä siihen sellaisia korjauksia mietinnöksi, että sitä kehtaisi täällä esitellä.

Nuorten kouluttamista käytetään tämän lakimuutoksen yhteydessä ns. myönteisenä asiana, ja esimerkkinä voin yhtyä siihen, että nuorten koulutus ammattiin on paikallaan. Vanha laki antoi koulutukselle, kuntoutukselle, työharjoittelulle, erilaisille ammatinvalintatoimenpiteille mahdollisuuden, ja sitä ei hallitus ole käyttänyt. Siinä mielessä oli tarpeetonta muuttaa työmarkkinatukilakia.

Sen sijaan tämä vahvistaa sitä kehitystä, jota kaikkein vähiten odottaisi. Hallitus toimii työttömien suhteen siten, että meille tulee selvästi kahden kerroksen väkeä. Meillä on ansiosidonnainen työttömyysturva ns. paremmalle väelle ja työmarkkinatuki, peruspäiväraha ns. huonommalle kerrokselle. Nyt vahvistetaan tätä kehitystä erityisesti lapsikorotuksia leikkaamalla. Nämä kaksi järjestelmää ovat lapsikorotusten suhteen aivan eri asemassa, mitä kyllä ihmettelen ja pidän edelleenkin perusoikeuksien kannalta erittäin arveluttavana.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnittäisin huomiota lapsikorotusasiaan. Monet perustuslakivaliokunnan asiantuntijat katsoivat, että on myös hallitusmuodon yhdenvertaisuuspykälän kannalta mahdotonta hyväksyä, että lapsikorotukset työmarkkinatuen saajien osalta poistetaan, mutta järjestelmä jää toisenlaiseksi ansiosidonnaisella tai peruspäivärahalla olevien kohdalla.

Kun myöskään hallituksen esityksessä ei ole minkäänlaisia perusteluja sille, miksi tällainen erottelu pitäisi tehdä, monet asiantuntijat katsoivat, että tätä olisi myös yhdenvertaisuuspykälän kannalta ainakin siinä muodossa, kuin se on kirjoitettu, mahdotonta hyväksyä. Keskusta katsoi eriävässä mielipiteessään, että tältä osin kysymys on hallitusmuodon vastaisesta esityksestä, mutta enemmistö ei tähän tullut mukaan.

Vähintä kuitenkin olisi ollut se, että sosiaali- ja terveysvaliokunta sosiaalipoliittisesta näkökulmasta asiaa tarkastellessaan olisi tätä asiaa pohtinut ja korjannut tämän täysin perusteettoman eriarvoisuuden, joka taas yhdeltä kohdalta lapsiperheiden asemaa aivan perusteettomasti heikentää ja asettaa perheet eriarvoiseen asemaan. Tämä on minusta todella räikeää ja, niin kuin ed. Huuhtanen totesi, yksi osa kelvotonta esitystä.

Ed. Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja arvioi tai oikeastaan toivoi, ettei yli 20-vuotiaille tästä aiheutuisi ongelmia koulutukseen hakeutumisessa. Kun hallitus omassa aiemmin syksyllä julkistamassaan työllistämisohjelmassaan nimenomaisesti toteaa sen, että alle 20-vuotiaille luodaan etuoikeus koulutuspaikkaan hakeutumisessa, kyllä se johtaa seurauksiin muissa ikäryhmissä.

Edelleen ed. Skinnari toivoi sitä, että tiukasta aikataulusta huolimatta vuoden alussa koulutuspaikat olisivat olemassa. Minusta olisi ollut parempi tapa toimia ja hallituksellakin olisi ollut kolme vuotta aikaa toteuttaa asia niin, että vanhan lain pohjalta olisi luotu systemaattisesti mielekkäitä, tarvetta vastaavia koulutuspaikkoja ja ikään kuin nojattu pohjoismaiseen vapaus- ja demokratiakäsitykseen, käsitykseen, että nuoret hakeutuvat sellaiseen koulutukseen, jonka he kokevat itse mielekkääksi. Nyt näin ei ole käymässä.

Kolmantena kohtana minua hämmentää perustuslain kannalta ikärajan vetäminen 20 vuoteen. Aikuisten ihmisten kohdalla otetaan yksittäinen ikäraja, jossa on tehdään selvä jako iän mukaan oikeuksien ja velvollisuuksien suhteen. Jos se aiotaan viedä lainsäädännön normaalilla yksinkertaisella enemmistöllä lävitse, minun on vaikea sitä ymmärtää. Siinä otetaan askel, joka saattaa tulla tulkintana joissakin tulevissa lainsäädäntöhankkeissa meitä vastaan.

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Oli erittäin mielenkiintoista lukea tätä työmarkkinatukisäästöön liittyvää sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöä ja samoin siihen liitettyjä muiden valiokuntien lausuntoja, etenkin sivistysvaliokunnan perusteellista lausuntoa, jotka osoittavat oikeiksi juuri ne epäilyt, joita lähetekeskustelussa tuli esille tämän lain kohdalla. Jo lähetekeskustelussa tuli esille kysymys koulutuspaikkojen varmistamisesta ja laadullisesta soveltuvuudesta, tuli esille kysymys kuntien toimeentulotukimenojen kasvusta, työttömien välisestä epätasa-arvosta ja nuorten perusturvan heikentämisestä kaiken kaikkiaan.

Kuitenkaan sosiaali- ja terveysvaliokunta ei ole tehnyt näistä tarvittavia johtopäätöksiä ja tehnyt lakiesitykseen tarvittavia muutoksia. Tietysti kaikkein hankalin epäkohta on se, että sosiaalivaliokunta on jättänyt voimaan työttömien välisen eriarvoisen kohtelun eli ansiosidonnaisella päivärahalla olevan työttömän lapset ovat nyt kirjaimellisestikin arvokkaampia kuin työmarkkinatuella olevan työttömän lapset.

Nuorten kohdalla valiokunta on tehnyt eräitä korjauksia perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella pitääkseen lakiesityksen perusoikeuslainsäädännön rajoissa. Kuitenkaan nämä korjaukset eivät ole riittäviä ja nekin tulevat johtamaan siihen, että osasta nuoria tulee väliinputoajia.

Lakiesityksen perustelunahan on ollut aktivointi eli se, että nuoret saataisiin koulutukseen ja erityisesti ammattikoulutuksen piiriin. Tämähän on hieno tavoite. On aivan selvää, että kouluttautuminen kaikissa tapauksissa lisää nuorten mahdollisuuksia työllistyä. Nuorten saamista koulutukseen olisi varmasti edistetty osaltaan jatkamalla edellisen hallituksen aloittamaa linjaa eli perustamalla uusia koulutuspaikkoja ja muun muassa monipuolistamalla nuorten koulutusta erilaisten työpajojen kautta. Mutta hallitus on ottanut käyttöön aika erikoisen tavan aktivoida kansalaisia. Tietysti jos tämä sama aktivointitapa otettaisiin käyttöön kaikkien muidenkin ikäryhmien kohdalla, tulisi varmasti erittäin paljon

säästöjä, tulisi halvaksi kannustaminen joka suhteessa.

Mutta vakavasti ottaen tällä muutoksella, jota sosiaalivaliokunta on päätynyt kannattamaan, tullaan edelleen monimutkaistamaan nuorten perusturvaa ja perusturvaa ylipäätään. Se tulee yhä enemmän harkinnanvaraiseksi ja sitä kautta lisääntyy erilainen byrokratia. Tämänkään muutoksen jälkeen nuorten perusturva ei ole laisinkaan johdonmukainen. Tämän yksittäisen muutoksen tekeminen työmarkkinatukeen ei korjaa niitä epäkohtia, joita liittyy opintotuen, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen yhteensovitukseen.

Tietysti kaikkein ongelmallisimpia asioita on se, että tähän lakiehdotukseen ei edelleenkään sisälly mitään velvoitetta koulutuspaikan järjestämiseen valtiolle eikä kunnille. On hyvin todennäköistä, että tämä koulutuspaikan järjestäminen ei onnistu 1.1.1996 alkaen.

Toiseksi sosiaalivaliokunta kiinnittää hyvin vähän huomiota siihen, millaisen toimeentulon koulutuspaikka sitten nuorelle takaa. Nuorten opintorahaa hallitus on erityisesti alle 20-vuotiailta ensin itse tänä keväänä leikannut ja sitä kautta kärjistänyt niitä ongelmia, mitkä ovat liittyneet opintorahan ja nuorten työttömyysturvan yhteensovitukseen.

Minusta on hyvä edustajien palauttaa mieliin, mikä on alle 20-vuotiaiden nuorten opintoraha. Se on vanhempien luona asuvilla nuorilla koulutusasteesta riippuen 130—230 markkaa kuukaudessa ja itsenäisesti asuvilla alle 20-vuotiailla 500—750 markkaa kuukaudessa. Lisäksi keskiasteella on käytössä vanhempien tuloihin perustuva varsin tiukka tarveharkinta. Eli käytännössä nämä leikkaukset ja alle 20-vuotiaiden opintotuen tilanne ovat johtaneet siihen, että yhä useampien nuorten täytyy opiskella jo tänä päivänä vanhempien tuen varassa.

Lisäksi tämän lain toteuttamiseen liittyy se ongelma, että sen paremmin työvoimatoimistoille kuin oppilaitoksille ei tässä ohjata lisää voimavaroja nuorten uravalintojen yksilölliseen ohjaamiseen. Nuorten ohjaaminen työhön ja koulutukseen olisi todella jo nykyisen lainsäädännön puitteissa täysin mahdollista, jos siihen olisi työvoimatoimistoissa ja oppilaitoksissa riittävät resurssit.

Totesin jo edellä, että tehdyt muutokset parantavat jonkin verran hallituksen alkuperäistä esitystä, mutta eivät riittävästi. Esimerkiksi lukiosta valmistuneiden ylioppilaiden kannalta tähän jää edelleenkin ongelmia. On vaikea löytää perustetta sille, miksi ylioppilastutkinnon suorittaneen, joka ei ensimmäisenä syksynä pääse haluamaansa korkeakoulupaikkaan, pitäisi lähteä esimerkiksi työvoimapoliittiseen koulutukseen toimeentuloturvan saamisen takia. Hänelle varmaan kaikkein soveltuvin olisi vaikkapa avoimen korkeakoulun opiskelu, mutta tällä hetkellähän avoimen korkeakoulun opiskelijat eivät ole oikeutettuja opintorahaan. Mielestäni tässä on edelleen jäänyt huomiotta aika monenlaisia erilaisia opiskelijaryhmiä, mikä osoittaa sen, että tällainen harkinnanvarainen etenemistapa perusturvassa ei ole järkevä eikä tule tuottamaan hyviä tuloksia.

Samaten pykälät, jotka on lisätty koskien kieltäytymistä koulutuksesta, tulevat olemaan hyvin tulkinnanvaraisia ja tulee kyseenalaiseksi nuorten oikeus omaehtoiseen ammatinvalintaan ja koulutukseen. Tietysti tässä jää kaiken kaikkiaan kysymään, onko tämän kokonaisuuden seuraus se, että meillä itseasiassa toteutuu nykyisen oppivelvollisuuden lisäksi erilainen ammattikouluoppivelvollisuus, mutta se on tietysti myös laajempien pohdintojen asia.

Ihmettelin valiokunnan mietinnössä myös sitä, että se on todella jättänyt erittäin vähälle opintorahan, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen välisten epäjohdonmukaisuuksien pohdinnan. Näin valiokunta on tehnyt siitä huolimatta, että esimerkiksi Sorsan työllisyystyöryhmän mietinnössä on tähän asiaan kiinnitetty huomiota ja samaten sosiaali- ja terveysministeriössä tehdyssä vähimmäisturvatyöryhmän mietinnössä on otettu esille nämä epäkohdat.

Nyt hallitus vain pyrkii korjaamaan aikaisemmin keväällä tekemänsä opintorahasäästön toisella huonolla säästöllä. Tämän jälkeen opintorahan ja työmarkkinatuen välinen yhteensovitus tulee edelleenkin vain hankalammaksi, koska mistä löytyvät ne elementit, joilla tätä yhteensovitusta jatkossa tehdään, kun rahat työmarkkinatuesta on otettu pois. Mielestäni hallituksen olisikin pitänyt tarkastella alle 20-vuotiaiden nuorten perusturvaa kokonaisvaltaisesti ja vaikkapa siirtää työmarkkinatuesta rahoitusta opintorahan korottamiseen alle 20-vuotiailta, silloin kokonaisuus olisi ollut paljon paremmin ymmärrettävä, perusteltu ja kannustava myös nuorten kannalta.

Kaiken kaikkiaan tämä esitys yhdistettynä esityslistalla seuraavaksi olevaan sairauspäivärahalakiin tuo mieleen sen, että hallitus on kyllä nyt tekemässä aivan uutta tulkintaa nuorten perusturvasta ylipäätään. Sairauspäivärahakin tul-

laan sitten kytkemään opintorahaan, jossa on 20 vuoden ikään perustuva porrastus. Tästä jää kysymään, onko seuraava askel sitten se, että hallitus tuo tänne esityksen, jolla täysi-ikäisyysikäraja nostetaan 18:sta 20:een vuoteen.

Sivistysvaliokunta mietinnössään minusta kritisoi aivan oikein sitä, että lakiesityksen valmistelu on perustunut aika tavalla sosiaali- ja terveysministeriön ja työministeriön väliseen yhteistyöhön ja opetusministeriön näkökulmat ovat jääneet huomiotta. Löysin lakiesityksen perusteluista vielä yhden tosiasian, joka minusta osoittaa tätä, että koulutuksen ja sitä koskevan tietämyksen osuus lain valmistelussa on ollut hyvin vähäinen. Täällä on esimerkiksi keskeisenä perusteluna tälle koko hankkeelle esitetty koulutuksen keskeyttämiset eli se, että koulutuksen keskeyttämisen syynä olisi ollut työmarkkinatuen ja opintotuen aikaisten tukimuotojen epäsuhta.

Kuitenkin kun valtiovarainvaliokunnan sivistysjaostossa käsiteltiin syrjäytyneiden ja ammattikoulun keskeyttäneiden nuorten asemaa Helsingin kaupungissa, niin valiokunnan jäsenten keskuudessa herätti ansaittua ihmetystä se, että kun Helsingin kaupunki oli tehnyt nuorten ja opettajien parissa kyselyn, mitkä syytä johtavat opintojen keskeyttämiseen, työmarkkinatukikysymys ei tullut siinä laisinkaan esille. Se ei ollut yksikään niistä syistä, jotka nuoret ja opettajat olivat esittäneet opintojen keskeyttämiseksi. Päinvastoin siellä oli monia elämäntilanteeseen liittyviä syitä ja samaten epäonnistuneeseen koulutusvalintaan liittyviä syitä.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, haluaisin lopuksi todeta ed. Huuhtasen tavoin, että se kaikenlainen aktivointi, jota lakiesityksen perusteluna on käytetty, olisi ollut täysin mahdollista jo nyt, jos näin olisi haluttu tehdä. Eli tämän nuorten perusturvaa heikentävän esityksen sijasta tulisi lisätä koulutuspaikkoja ja parantaa koulutuspaikkojen laatua niin, että tarjotaan aiempaa enemmän myös työtä ja koulutusta yhdistäviä vaihtoehtoja. Samaten olisi lisättävä mahdollisuuksia nuorten yksilölliseen ohjaukseen kouluissa ja työvoimatoimistossa, ja mikä tärkeintä, alle 20-vuotiaiden opintorahaa olisi parannettava, jotta se kannustaisi nuoria koulutukseen.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula käytti erittäin hyvän ja analyyttisen puheenvuoron työmarkkinatukileikkauksesta, joka on ollut myöskin hallituspuolueille todella vaikea asia. Haluaisin kuitenkin muutamiin kohtiin puuttua. Esimerkiksi lapsikorotuksesta haluaisin kyllä sanoa, että kun meillä nyt on hallituspuolueiden pelisäännöt olemassa, niin tässähän kävi sillä tavalla, että kokoomus ei tuntunut olevan riittävän kiinnostunut tästä asiasta, jotta olisimme voineet edetä tässä viimeiselle viivalle saakka menestyksellisesti. Tämä on ikävä asia ja se tulee eteen varmaan toimeentulotuen lisääntyvinä kustannuksina.

Sitten haluaisin sanoa, että tärkeä kohtalonyhteys, minkä ed. Aula myöskin mainitsi opintorahan, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen osalta, niin tulee varmasti kuulumaan siihen asiakokonaisuuteen, jota tullaan käsittelemään Alhon työryhmässä ja josta saattaa tulla myönteisiä uusia esityksiä, kunhan päästään ensi vuoden puolelle.

Lopuksi haluaisin ottaa esille vielä ylioppilaat, lukionsa päättäneet. Asiantuntijoiden lausunnoista saimme kyllä sen käsityksen, että esimerkiksi työvoimapoliittista koulutusta, niin kuin mietinnöstäkin muuten näkyy, voidaan varsin monipuolisella tavalla käyttää myöskin tämän porukan hoitamiseen niin, että se toimeliaisuus, mitä heille tarjotaan, voi myöskin palvella heitä, kun he pyrkivät korkeakouluihin seuraavalla kerralla, kun se on mahdollista.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aulalle vielä huomauttaisin tästä epäsuhteesta, joka on opintotuen ja ansiosidonnaisella työttömyysturvalla opiskelevien ja tämän turvan välillä, joka nyt tässä tulee, siis tavallisen opintotuen ammatillisessa koulussa. Tämä epäsuhtahan ei ole mikään uusi asia. Se on ollut jo pitkän aikaa ja sitä ovat edellinen ja sitä edellinen hallitus selvittäneet. Se ei ole niin pikku juttu, että se voitaisiin tämän lain yhteydessä selvittää. Siinä tarvitaan kolmikantaneuvottelut.

Tässä laissa on mahdollisuus myös aktivoida työpajatoimintaa. Meillähän on, onko 150 työpajaa Suomessa, ja sivistysvaliokunta selvitti, että tämä on erinomainen asia juuri selvittää sitä jaksottaista tai vaiheittaista työhön sijoittumista, niin kuin ed. Lindqvist täällä ehdotti. Se on täällä mietinnössä.

Ylioppilaat eivät ole tässä unohtuneet, vaan ylioppilailla on mahdollisuus ei työvoimapoliittiseen koulutukseen, vaan heillä on mahdollisuus hakeutua opistotasolle, ammattikorkeakouluun ja saada normaalit opintotuet siellä.

Ed. Vehkaoja täällä syytti kokoomusta. Muistutan, että me olemme tehneet hallitusohjelman ja hyväksyneet sen täällä. Sen perusteella me

myöskin täällä toimimme ja toivon, että jokainen, joka on jo kerran nämä hyväksynyt, myös hyväksyy ne nyt.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ala-Harjalle on todettava, että hallitusohjelmassa ei ole mitään mainintaa siitä, että työmarkkinatuen lapsikorotukset pitäisi poistaa. Ed. Vehkaoja kiinnitti aivan oikein huomiota siihen, että tämän surullisen lain kaikkein surullisin kohta on lapsikorotusten poistaminen.

Mutta tästä ei kannata olla hämmästynyt, sillä kyse on siitä, että tästä on tarkoitus tehdä ennakkotapaus poistettaessa ensi keväänä myös työttömyysturvan lapsikorotukset. Sen takia hallituksessa pidetään tärkeänä, että lapsikorotukset saadaan työmarkkinatuesta nyt pois, jotta ensi keväänä lapsikorotukset voidaan viedä myös työttömyysturvasta. Tämä on hyvin johdonmukainen linja, ja olisin toivonut, että sosialidemokraattinen ryhmä olisi tällä vakavuudella puuttunut lapsikorotusasiaan.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla, että hallituspuolueiden piirissä kuitenkin on käyty keskustelua tästä asiasta ja että sitä ei ole aivan läpihuutojuttuna hyväksytty.

Ed. Ala-Harja sanoi, että edellisellä hallituksella on tekemistä opintorahan ikäporrastuksen kanssa. Se on totta. Näin on. Mutta enpä usko, että edellisessä hallituksessa sitä tarkoitettiin, että tämä ikäraja sitten levitettäisiin kaikkiin muihin sosiaalisiin tukimuotoihin. Päinvastoin ainakin keskustan tavoitteena oli se, että tästä mahdollisimman nopeasti päästään eroon, ja sen mukaiset lakialoitteet olemme muun muassa täällä tehneet. Sivistysvaliokunnassakin on parhaillaan yksi, jonka valiokunnan puheenjohtaja voisi ottaa käsittelyyn.

Ed. Ala-Harja myös sanoi, että ylioppilaat voivat hakeutua ammattikorkeakouluun tai opistoon. Mutta eihän siinä ole mitään järkeä. Jos ylioppilas yrittää hakeutua korkeakouluun, niin miksi hän siinä välillä kävisi ammattikorkeakoululinjalla? Sehän on hyvin tehotonta opiskelupaikkojen käyttöä. Päinvastoin hän voisi esimerkiksi parantaa taitojaan avoimessa yliopistossa, mutta tällä hetkellä avoimen korkeakoulun opiskeluun ei saa opintorahaa.

Ei tämä laki, ed. Ala-Harja, edistä työpajatoimintaa laisinkaan. Työpajatoiminta edistyy ja etenee tästä laista riippumatta. Vaikka me hylkäisimme tämän, niitä paikkoja kyllä tulee lisää.

Ed. K i v i n i e m i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys työmarkinatukeen tehtävistä leikkauksista samoin kuin valiokunnan lausunto ansaitsee oikeutetusti kritiikkiä. Se kuuluu hallituksen säästölaeista mielestäni ehdottomasti epäoikeudenmukaisimpiin.

Ensinnäkin ylipäänsä työttömyyden pienimmistä päivärahoista säästämistä ei voi pitää oikeudenmukaisena, kun vastaavasti suuremmista työttömyyden aikaisista tuloista eli ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta ei tehdä suhteessa läheskään saman suuruisia säästöjä. Koko työttömyyden aikainen turvajärjestelmä vaatii valtiontalouden säästöjä ja myös suurtyöttömyyden vuoksi uudistamista ja yhteensovittamista. Turvan kannustavuuden lisääminen on tavoite, jota lähemmäksi ei kuitenkaan päästä tämän lakiesityksen hyväksymisen myötä.

Mielestäni työttömyysturvaa pitäisi uudistaa kokonaisuudessaan eikä kuten hallitus ja valiokunta nyt haluavat tehdä pala palalta kokonaisuudesta ja kansalaisten tasavertaisuudesta ja samanlaisesta kohtelusta välittämättä. Lakiesitys ei ole miltään osin tarpeellinen tai tarkoituksenmukainen, kuten valiokunta väittää, vaan käyttäisin lähinnä ed. Huuhtasen ilmaisua, että lakiesitys on kelvoton. (Hälinää)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Pyydän edustajia käymään yksityiset keskustelut salin ulkopuolella. Ed. Kiviniemellä on puheenvuoro.

P u h u j a : Tapa, jolla työmarkkinatukea esitetään leikattavaksi, on sisäisesti ristiriitainen ja työttömiä eriarvoistava. Tämä käy ilmi ensinnäkin siitä, että työmarkkinatukeen oikeutettujen lapsikorotuksia leikataan 60 prosentilla. Tällöinhän lapsikorotusten taso poikkeaa muun työttömyysturvan lapsikorotusten tasosta. Tällaista epäloogisuutta ei pidä hyväksyä edes säästämiseen vedoten, kuten valiokunta nyt lausunnossaan tekee. Säästöissäkin on pysyttävä tasapuolisuuteen kaikkien kansalaisten ja myös työttömien kesken. Se on sitä paitsi mahdollista, kuten keskustan tekemä varjobudjetti osoittaa.

Toinen kansalaisia eriarvoistava kohta lakiesityksessä on se, että alle 20-vuotiaat ilman ammattikoulutusta olevat asetetaan muihin verrattuna varsinaiseen pakkotilanteeseen takaamalla heille työmarkkinatuki vain harjoittelupaikan myötä tai silloin, jos heille ei pystytä osoittamaan koulutus- tai harjoittelupaikkaa. Jotain hyvää valiokunta on aikaansaanut, kun tämän lisäyk-

sen on tähän saanut, että silloin, jos ei koulutus- tai harjoittelupaikkaa pystytä takaamaan, niin työmarkkinatukeen on oikeus, mitä lakiesityksessä ei ollut.

On toki hyvä, että nuoria kannustetaan hankkimaan koulutus, sillä on selvää, että kouluttautumisen myötä työn hankkiminenkin on helpompaa. Mutta tämä sama tavoitehan on nykyisen työmarkkinatuen tarkoitus toteuttaa, minkä vuoksi ei ainakaan tällaiseen hallituksen esittämään muutokseen, kuin käsiteltävänä oleva laki on, ole tarvetta. Ei tämä laki ohjaa koulutukseen, vaan se pakottaa. Ei tämä laki kannusta nuoria, vaan se kiristää. Tämä laki hyväksymällä synnytetään uusi, 20 vuoden oppivelvollisuusikäraja.

Ikärajaa koskien lakiesityksen ensimmäinen heikko lenkki piilee siinä, että opintotuki on alle 20-vuotiaalla vain muutama sata markkaa. Hallituksen tekemät opintotukileikkaukset pienensivät tukea keväällä entisestään. Yhä useampi nuori joutuu siis tämän lain myötä riippuvaiseksi vanhempien takaamasta tai toimeentulotuen takaamasta toimeentulosta. Opiskeluun ei siis taloudellisestikaan kannusteta vaan pakotetaan. Valiokunnan enemmistön hurskailla lauselmilla, että valiokunta kiinnittää huomiota myös työmarkkinatuen ja opintotuen yhteensovituksen tärkeyteen siten, että järjestelmä tarkoituksenmukaisella tavalla ohjaa asianmukaiseen tukeen, ei kyllä yhteensovitusta yhtään edistetä.

Toinen heikko lenkki on koulutus- tai harjoittelupaikkojen takaamisen vaikeus. Sivistysvaliokunnan keskustalaisten jäsenten allekirjoittamassa vastalauseessa puututaan juuri olennaisiin asioihin, ja ne ovat käyneet myös salikeskustelussa ilmi. Vastalauseessa epäillään hallituksen kykyä hankkia kaikille nuorille varteenotettavat koulutus- tai harjoittelupaikat näin nopealla aikataululla. On myös aivan selvää, ettei nuorten toiveita haluamistaan koulutus- tai harjoittelupaikoista pystytä juuri ollenkaan lunastamaan. Kyse on tällöin pakkokoulutuksesta, jolloin ei voi ollenkaan puhua kannustavuudesta, johon lain perusteluissa vedotaan. Samoin voi vahvasti epäillä koulutuksen laatua, kun on kyse tällaisesta pikakoulutuksesta tai pikaisesta koulutuspaikkojen luomisesta.

Arvoisa puhemies! Vastustan ylipäänsä tällaisia keinotekoisia ikärajoja ja eri-ikäisten eriarvoista kohtelua. Nuoret ovat saaneet tältä hallitukselta jo aika annoksen ikärasismia osakseen, eikä eri-ikäisten eriarvoinen kohtelu pääty tähän. Seuraavaksi käsiteltävässä lakiesityksessä nuorten eriarvoinen kohtelu jatkuu, ja nuorille ollaan sitä mukaa luomassa aivan oma, muita kansalaisia alhaisempi perusturva. Samaan veneeseen heitetään vielä yli 65-vuotiaat työeläkeindeksin muutosten myötä. Kaikkien ikäluokkien ei siis hallituksen mielestä pitäisi saada säästöistä osakseen. Riittää muun muassa se, kun nuoriso kärsii.

Vastustan ikärajan asettamista, mutta jos kerran pitäisi joku ikäraja asettaa, niin asetetaan vaan, mutta asetetaan se 65 vuoteen. Kyllä minun mielestäni kaiken ikäisille työmarkkinatukea saaville pitää olla kannuste hakeutua töihin tai koulutukseen. Ei koulutus ole pelkästään alle 20-vuotiaiden asia.

Haluan ottaa vielä esille erään yksityiskohdan, epäoikeudenmukaisen seikan, jonka totesin jo lakiesityksen lähetekeskustelussa, ja taisi se tulla jo muutenkin esille keskustelussa. Samaan aikaan kun tehdään opintotukileikkauksia ja työmarkkinatukileikkauksia, tupopöydässä sovitaan, että ansiosidonnaisella työttömyysturvalla voi opiskella ilman, että menettää oikeuttaan ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Ja kun on kyse ansiosidonnaisesta tuesta, onhan kuukausittainen tukisumma aivan toista luokkaa, vaikkei toki kovin korkea silloinkaan, mutta kuitenkin toista luokkaa kuin parinsadan markan opintotuki alle 20-vuotiaalla. Muutenkin aikuisten opintotuki on selkeästi parempi kuin nuorilla.

Arvoisa puhemies! Keskustakaan ei omassa säästövaihtoehdossaan eli varjobudjetissa jättäisi koskematta työmarkkinatukeen, mutta säästöt tehtäisiin huomattavasti pienempinä eli hyväksymällä viiden päivän omavastuuaika ja tarkistamalla eräitä koulutukseen ja työhön hakeutumiseen aktivoivia lainkohtia. Edellä mainitut muutokset eivät eriarvoistaisi työttömiä, vaan voitaisiin puhua oikeudenmukaisista säästöistä. Näiden oikeudenmukaisten säästöjen lisäksi pitäisi saman keskustan varjobudjetin mukaisesti nostaa alle 20-vuotiaiden opintotuki 20 vuotta täyttäneiden tasolle. Tähän on varaa, jos vain asia halutaan toteuttaa. Se ei tule vaatimaan lisäresursseja.

Ed. H. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiviniemi sanoi puheensa aluksi, että esitys kuuluu epäoikeudenmukaisimpiin hallituksen säästölaeista. Kysyn nyt ed. Kiviniemeltä, voiko hän luetella, mitkä lait ovat hyväksyttäviä, mitkä ovat vähemmän epäoikeudenmukaisia ja mitä ovat epäoikeudenmukaisimpia näistä säästölaeista.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan yhtyä ed. Kiviniemeen ja todeta myös omalta osaltani, että tämä on kaikkein huonoimpia hallituksen säästölakiesityksiä, mitä tämän eduskunnan käsittelyyn toistaiseksi on tullut, kaikkein epäoikeudenmukaisimpia. Ed. Kiviniemi kiinnitti huomiota myös aivan oikeaan epäkohtaan, mutta hieman riittämättömällä tavalla.

Tilannehan on tällä hetkellä se, että tämän lain tuloksena syntyy tilanne, jossa saman pulpetin ääressä opiskelevat voivat saada kolmea erisuuruista tukea. Ensinnäkin ne, jotka menettävät työmarkkinatuen ja joutuvat opiskelemaan pelkällä opintotuella, saavat 130 markkaa kuukaudessa, jos asuvat kotona. Sen lisäksi ovat ne, jotka saavat työmarkkinatukea silloin, kun he ovat työvoimapoliittisten toimenpiteiden kohteena eli hakeutuneet sillä pohjalla samaan koulutukseen. He saavat 1 522 markkaa kuukaudessa. Kolmas ryhmä, johon ed. Kiviniemi viittasikin, ovat ne, jotka saavat ansiosidonnaista työttömyysturvaa ja opiskelevat samaa ainetta.

Eli syntyy tilanne, jossa suomalaisen koulutusjärjestelmän sisälle rakennetaan kolme erilaista tukijärjestelmää, joista kaikkein pienin on se, minkä hallitus nyt on luomassa, eli 130 markan kuukausittainen tukijärjestelmä kotona asuvalle alle 20-vuotiaalle nuorelle. Aikaisemmin hän on saanut sentään 1 522 markkaa. Tätä pidän tavattoman epäoikeudenmukaisena.

Ed. K i v i n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lähinnä ed. H. Koskiselle voisin todeta, että tästä keskustan varjobudjetista löytyy kyllä aika hyvin vastaukset siihen kysymykseen, mitkä näistä lakiesityksistä ovat epäoikeudenmukaisimpia. Itse olen sitä mieltä, että jos täältä nyt pohjanoteeraukset pitää löytää, niin ne ovat tämä juuri käsiteltävänä oleva työmarkkinatukilaki ja seuraavaksi käsiteltäväksi tuleva sairauspäivärahajärjestelmä ja kuntoutuksen uudistamista koskeva lainsäädäntö. Nämä ovat mielestäni hyvin pohjalla. Samoin voin mainita yksityistielain, joka toivottavasti tullaan hylkäämään.

Ed. H. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ilmeisesti kotihoidon tuki on sitten hyväksyttävä. Mutta totean, että minä pyysin ed. Kiviniemen kannanottoa enkä keskustapuolueen ehdotusta, joka on tullut julki vasta tänään, niin etteivät siihen ole kaikki ehtineet tutustua.

Ed. K i v i n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos vielä jatkan keskustelua, niin kyllä äskeisestä vastauksestani tuli hyvin ilmi se, että olen keskustan linjoilla, ja varjobudjetista löytyy vastaukset siihen, mitä lakeja kannatetaan ja mitä ei.

Ed. M a n n i n e n: Arvoisa rouva puhemies! Kuten ed. Huuhtanen ja muut keskustan edustajat ovat todenneet, nuorten aktivoimistoimenpiteet olisi voitu hyvin toteuttaa jo nykyisen, voimassa olevan lain puitteissa. Kun Lipposen hallitus kuitenkin vapaaehtoisesti pyytää tukiopetusta eduskunnalta nuorten työllistämisessä ja koulutuksessa, niin keskusta katsoo, että annettakoon sitä sitten, mutta parannetussa muodossa siihen verrattuna, mitä hallitus itse on pyytänyt.

Täällä on jo tuotu esiin se, mitä pykäliä keskusta ei tässä hyväksy: Lapsikorotusten alentamista emme voi hyväksyä, emme voi hyväksyä myöskään odotusajan pidentämistä, mutta ennen kaikkea olemme pyrkineet parantamaan tilannetta esittämällä uutta muotoilua 15 §:ään, joka koskee työmarkkinatuen rajoituksia. Tässä olemme erityisesti kiinnittäneet huomiota 4) kohtaan, joka kuuluu seuraavasti: ”työmarkkinatukeen on oikeus, jos hänen”, siis tarkoittaa nuorta, ”osallistumisensa 2 momentin 1 tai 2 kohdan mukaiseen koulutukseen tai toimintaan on jo suoritetun ylioppilastutkinnon ja siihen liittyvien ammatinvalintapyrkimystensä vuoksi tai muista erityisen painavista sosiaalisista syistä epätarkoituksenmukaista”. Olemme halunneet tällä lähteä siitä, että epätarkoituksenmukaista ja moninkertaista koulutusta ei annettaisi, eikä tämä juurikaan olisi maksanut. Jos vain hallituspuolueiden edustajilta olisi löytynyt hyvää tahtoa hyväksyä tämä, olisi päästy paljon parempaan lopputulokseen.

Arvoisa puhemies! Keskusta tulee toisessa käsittelyssä tarkemmin esittämään yksilöidyt muutokset.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä asia pantaisiin pöydälle seuraavaan istuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Kun on tehty ehdotus asian pöydälle panemisesta, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajankohdasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Manninen ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Mannisen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

3) Hallituksen esitys sairauspäivärahajärjestelmän ja kuntoutuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 124/1995 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 25/1995 vp
Lakialoite 22/1995 vp
Toivomusaloite 237/1995 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelu:

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Totean tästä esityksestä, joka on nyt tänään eduskunnan jäsenille jaettu, että eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnassa hallituksen esitykseen on tehty — kuten valiokunnan jäsenet erityisesti, mutta muutkin ahkerat kansanedustajat, joita täällä näkyy olevan kellonaika huomioon ottaen yllättävän paljon huomaavat — sairausvakuutusjärjestelmän sisään uusi, hallituksen esityksestä poikkeava järjestelmä, jossa perustuslakivaliokunnan kannanotot on otettu huomioon ja vähän enemmänkin.

Kuten 18 b §:stä, joka on uusi, ilmenee, tässä on lähdetty siitä, jos henkilö saa 5 000 markkaa vuodessa, silloin henkilön päiväraha tämän 5 000 markan ansion perusteella olisi 11,70 markkaa. Täysin nollatulon kohdalla ja noin 30 000 markan vuositulon eli noin 2 500 markan kuukausitulon rajaan asti suoritettaisiin nollasta ylöspäin harkinnanvarainen päiväraha, jonka maksimi olisi 60 markkaa. Opiskelijat on 18 a §:ssä noteerattu erikseen niin, että tämä ryhmä saisi vähintään 86 prosenttia hänelle suoritetun opintorahan ja aikuisopintorahan kahdeskymmenesviidesosasta.

Nämä muutokset ovat kustannuksiltaan parikymmentä miljoonaa markkaa, opiskelijoitten osalta vajaat 10 miljoonaa markkaa, ja tulevat antamaan vastauksen moniin niihin perustuslakivaliokunnan vaatimuksiin, joita on esitetty.

Mietintöön on myös otettu uusi kuudes laki, jolla varusmiesten asema on hoidettu, lakiehdotus terveydenhuollosta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta, jossa ns. ruokaraha varusmiehelle, joka sairauden vuoksi tulee kotihoitoon, olisi 53 markkaa puolustusministeriön nykyisten päätösten pohjalta.

Tähän esitykseen liittyy myös paljon kansanedustajillekin kirjeitä ja kannanottoja, valituksia vaikeavammaisilta, aiheuttanut muutoskohta, jossa vaikeavammaiset lähtivät siitä, että on väärin, että kuntoutuksessa asetetaan rajaksi hallituksen asetusteitse kaavailema 30 hoitokertaa vuodessa. Tämä oli yksi sellainen asia, kun leikkauksista on puhuttu, keiltä leikataan ja keiltä ei. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituspuolueitten linjassa on lähdetty siitä, että vaikeavammaisilta näitä etuuksia ei viedä. Kansaneläkejärjestelmän uudistuksen yhteydessä tämä koski nimenomaan lapsikorotusta, joka kohdistuu vaikeavammaisiin. Tässä haluttiin myös tehdä samoin ja tämä katto poistaa, joten vaikeavammaisten kuntoutus tulee tapahtumaan edelleen samalla tavoin kuin tähänkin asti. Tämän kustannusvaikutus on noin 40 miljoonaa markkaa.

Kaiken kaikkiaan periaatteiltaanhan uusi tarveharkintainen päiväraha on siinä mielessä hyvin merkittävä, että tuloina otetaan huomioon paitsi henkilön omat tulot, jotka vaikuttavat harkinnanvaraiseen päivärahaan täysimääräisesti, puolison tulot 50-prosenttisesti mutta myös pääomatulot ja siihen verrattavat tulot. Meillähän on sosiaalietuuksissa ihmeellinen tilanne siinä mielessä, että meillä on vielä monta järjestelmää, joissa pääomatulot, vaikka ne ovat kuinka suuret, eivät vaikuta etuuteen lainkaan, joten niin köyhäksi tämä maa ei ole voinut mennä, että esimerkiksi suuria vuokratuloja tai muita saavat henkilöt saavat nämä kaikki etuudet ikään kuin minkäänlaisia tuloja näillä henkilöillä ei olisikaan.

On täysin selvää, että nämä muutokset on tehty varsin nopeassa tahdissa. Miksi en ollut juuri tänään paikalla, se johtui siitä, että olin yhteydessä Kansaneläkelaitoksen johtoon, pystytäänkö tämä todella toteuttamaan, koska sieltä kautta on nyt esitetty epäilyksiä. Mutta nämä kaikki pykälät on käyty ministeriön kanssa ihan viimeksi kuluneen puolen tunnin aikana uudelleen läpi, ja valiokunnan mietintö ja nämä pykä-

lät ovat sillä tavoin kirjoitetut, että ne käytännön toiminnan kestävät. Aina voidaan juridiikassa esittää, että asian voisi kirjoittaa toisinkin, mutta nämä ovat siinä mielessä käytännössä toteutettavissa.

Mutta tästäkin laista ja koko lainsäädännöstä on todettava se, että tämä on säästölaki ja siinä mielessä totta kai tuottaa myös käytännössä ongelmia. Tähän sisältyy, kuten mietinnöistä voitte katsoa, myös vastalauseita.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan sitä, että valiokuntakäsittelyssä siitä huolimatta, että kyse on säästölaista, on tunnistettu eräs keskeinen ongelma, joka liittyy vaikeavammaisten kuntoutukseen. Ed. Skinnarin puheenvuorossa tuotiin selvästi esille se, että kattoa 30 hoitokerrasta ei ole asetettu. Se on siinä mielessä tarkoituksenmukainen, että kun haetaan todellisia säästöjä, ei ole varmaa, jos kuntoutukselle olisi katto asetettu, ettei itse asiassa, kun tämä on ennalta ehkäisevää toimintaa, olisi aiheutettu laitoshoidon tarvetta, joka tulisi olemaan huomattavasti kalliimpaa kuin kuntoutus sinänsä. Kun todella haetaan nettosäästöjä, tuntuu erinomaisen tarkoituksenmukaiselta vaikeavammaisille hoitokertojen kattoa olla asettamatta.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voi tietysti olla sillä tavalla tyytyväinen tai ainakin tyytyväisempi kuin vielä jokin päivä sitten, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on kyennyt joiltakin osin parantamaan hallituksen esitystä. Olen myös iloinen siitä, että vaikeavammaisten kuntoutusasia saatiin järjestymään, mutta tästä laista täytyy sanoa, että ei ole kysymyksessä pelkästään säästölaki vaan, arvoisa valiokunnan puheenjohtaja, myös tapahtuu rakenteellinen muutos. Myös korjauksen jälkeen, vaikka nyt sitten taataan tarveharkintaan perustuva minimipäiväraha niille, joilla ei tuloja ole, kuitenkin harkinta on uusi sairausvakuutuspäivärahassa. Tässä suhteessa itse olen koko ajan ollut hyvin kriittinen ja hyvin pettynyt siitä, koska kuitenkin kyseessä ovat verrattain pienet säästöt, ettei näitä säästöjä voitu löytää muualta. Ei tämä minusta ole mikään hyvä säästölakinakaan.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala jo osittain toi kritiikin esille, mutta tämä pitäisi esittää myös vahvemmille. Ei tämä sillä tavalla säästölaki ole, että olisi etsitty oikein rehellisesti säästöjä, koska niin pieni säästö ollaan tekemässä. Olisi ollut niin monta vaihtoehtoista tapaa tehdä oikeudenmukaisempi säästö, mutta kun haluttiin, ja korostan, koko hallitusrintama halusi tehdä rakenteellisen muutoksen, romuttaa pohjoismaisen asumiseen perustuvan sosiaaliturvajärjestelmän keskeisimmän osan, eli jokaiselle on turvattu perustoimeentulo. Siitä tässä on kysymys.

Itse asiassa sosiaalivaliokunnan tilkkutäkkimäiset, entistä monimutkaisemmiksi tekemät, entistä vaikeammin ymmärrettäviksi tulevat säännökset, joilla toimeentulo itse kullekin ryhmälle tulee nyt, korostavat sitä, että kysymys on todella muusta kuin säästölaista. Nämä säästöt olisi saatu aikaan paljon yksinkertaisemmalla tavalla tekemättä järjestelmästä todella monimutkaista ja vaikeasti ymmärrettävää järjestelmää.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Kun sairauspäivärahaa ja kuntoutusta koskeva lakiesitys oli lähetekeskustelussa, totesin, että sairausvakuutuksen minimipäivärahan poisto on hallituksen säästöesityksistä eriarvoistavin. Tämän enempää väärin ei voi säästää. Esitys luo uusia väliinputoajaryhmiä, joiden tilanteen korjaamiseksi joudutaan yhä sekavampaan sosiaaliturvaviidakkoon. Kun lukee sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöä, voi todeta, että arvio oli täysin oikea. Onneksi valiokunta on kuitenkin siinä ryhdistäytynyt, että se on poistanut vaikeavammaisten kuntoutuksen enimmäismäärään liittyvän katon. Siitä voi tietysti olla tyytyväinen ja kiittää myös hallituspuolueita, että ne ovat osoittaneet sosiaalista omaatuntoa.

Kaiken kaikkiaan lakiesitys on hallituksen säästöistä yksi kaikkein periaatteellisimpia, periaatteellisimpia siinä mielessä, että säästö on oikeastaan vähimmäispäivärahan poistamisen osalta sivuseikka ja suomalaisen sosiaaliturvan perusperiaatteiden muuttaminen on noussut pääasiaksi. Kun laskeskelin, paljonko yhteensä säästöä tulevat vähentämään erilaiset muutokset, joita valiokunta on harkinnanvaraisina lisännyt sairausvakuutuslakeihin ja muihin lakeihin, sain lopputuloksen, että kun alun perin tulottomien vähimmäispäivärahan poistamisella piti säästää 50 miljoonaa, se on supistunut nyt noin 20 miljoonaan. Aivan selvästi nyt sosiaaliturvan periaatteiden muuttaminen on tullut paljon keskeisemmäksi kuin itse säästäminen. Voi kysyä, onko tämä tilkkutäkki 20 miljoonan väärtti. Mielestäni ei ole.

Minusta olisikin tärkeää, että hallituspuolueiden edustajat varsinkin vasemmistoliitossa tutustuisivat keskustan sosiaalivaliokuntaryhmän vastalauseeseen ja tulisivat sen mallin taakse. Siinä esitetään, että samat säästöt saataisiin aikaan sairauspäivärahan tulosidonnaista osaa kauttaaltaan alentamalla. Silloin ei myöskään tarvitsisi alentaa nykyisiä äitiyspäivärahan minimipäivärahoja nykyiseltä tasolta.

Olen samaa mieltä kuin ed. Kemppainen, joka totesi, että valiokunnan mietinnön perusteella ... (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän edustajia käymään keskinäiset keskustelut salin ulkopuolella. Ed. Aulalla on puheenvuoro.

Puhuja: ... tullaan korvaamaan sosiaaliturvan aikaisemmin tärkeitä periaatteita hyvin hätäisesti kokoon kursitulla tilkkutäkillä tai verkolla, johon jää suuria aukkoja. Kun hallitusohjelmankin mukaan vähimmäisturvaa pitäisi yksinkertaistaa ja selkiyttää, tämän seurauksena se monimutkaistuu. Lisäksi tarveharkinta sosiaaliturvassa tulee lisääntymään, ja se puolestaan tulee lisäämään byrokratiaa ja kustannuksia, se tulee lisäämään syrjäytymisriskiä ja myös itse asiassa tulee heikentämään kannustavuutta.

Kuntien toimeentulotuesta alkaa muodostua yhä laajemman kansalaisjoukon yleinen vähimmäisturva, joksi se ei ole tarkoitettu. Lisäksi kyseenalaista on se, että valiokunnan tekemien tulkintojen jälkeen puolison tuloja koskeva harkinta koskee vain pienituloisia. Suurituloisia se ei koske. Tämä on aika erikoinen periaate suomalaisessa sosiaaliturvalainsäädännössä. Kaiken kaikkiaan tämän seurauksena alkaa syntyä sosiaaliturvan kannalta kahden luokan kansalaisia: niitä, joilla on ansioihin perustuva turva, ja niitä, joilla ei ole ollut tarpeeksi ansiotuloja ja jotka jäävät sitten eri tavoin harkinnanvaraisen ja palapelimäisen perusturvan piiriin.

Otan esille puheenvuoroni lopuksi vielä erityisesti nuorten kannalta varsin erikoiset esitykset, joita sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön liittyy. Ensinnäkin toistan vielä sen, että valiokunnan tekemien tulkintojen seurauksena alkaa muodostua sosiaaliturvan aivan uusi käsite. Se on alle 20-vuotiaiden sosiaaliturva, joka on kauttaaltaan alempi kuin muiden kansalaisten sosiaaliturva, koska esitys siirtää 20 vuoden ikärajan, joka on opintotuessa, myös sairauspäivärahan sisälle.

Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että opintotukilain mukainen opintoraha ja aikuisopintoraha rinnastetaan työttömyyspäivärahaan, työmarkkinatukeen ja työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen koulutustukeen. Tämä on aika erikoinen tulkinta siksi, että kun perusoikeusuudistusta käsiteltiin, silloin aivan tietoisesti opintotuesta ja sairauden, vanhuuden sekä työttömyyden aikaisesta turvasta säädettiin aivan eri pykälissä ja eri tavoin. Nämä sairauden, vanhuuden ja työttömyyden aikaiset turvat ovat 15 a §:ssä ja ovat ns. subjektiivisia oikeuksia, kun taas opintoraha perustuu perusoikeuslain 13 §:ään ja on enemmänkin sivistyksellisten perusoikeuksien alainen eikä siihen liity näiden muiden etuuksien kaltaista subjektiivista oikeutta toimeentuloturvaan.

Sen takia opintoraha onkin ollut sellainen kuin se on, eli opiskelijalta on edellytetty tavallaan myös lainanottoa elämistä varten, kun on aikoinaan tulkittu, että opiskelu on myös investointi tulevaisuuteen. Nyt sosiaali- ja terveysvaliokunta yhdellä maininnalla rinnastaa nämä historialtaan aivan erilaiset tukimuodot toisiinsa, joten tästä jää päättelemään, ajatteleeko valiokunta niin, että sairastuneilta opiskelijoilta esimerkiksi aletaan nyt edellyttää lainanottoa, tai voidaanko näihin muihinkin etuuksiin sisällyttää jokin lainaelementti. Minusta valiokunta on täysin jättänyt tämän perusoikeuslainsäädännöstä seuraavan ongelman pohtimatta.

On myös ratkaisematta se, miten turvataan sairauden ajan turva niille opiskelijoille, jotka putoavat pois opintorahalta, eli jos kaksi kuukautta on ilman opiskelutuloksia, silloin ei ole enää oikeutettu opintorahaan. Samaten jää kysymään, millainen sairauden ajan turva on sellaisella alle 20-vuotiaalla, joka on koulutuspaikan puutteen tai siitä kieltäytymisen takia jäänyt vaille työmarkkinatukea ja on silloin myös vailla opintorahaa. Mikä on hänen sairausajan turvansa?

Arvoisa puhemies! Esitys on myöskin sillä tavalla epäjohdonmukainen, että työelämä on koko ajan muuttumassa siihen suuntaan, että erimuotoinen yrittäjyys työelämässä lisääntyy. Kuitenkin sairauspäivärahan minimipäivärahaa koskevien muutosten seurauksena myöskin yrittäjät tulevat monella tapaa eriarvoiseen asemaan ja erilaisen tarveharkinnan kohteeksi. Yrityksissä, jotka toimivat toiminimenä tai henkilöyhtiönä, tai ns. avustavan perheenjäsenen kohdalla ei aina synny verotuksessa ilmoitettavia tuloja, niin että oikeus sairauspäivärahaan voisi syntyä.

Kun laki sosiaalivaliokunnan käsittelyn jälkeen on niin monimutkainen, ottaen huomioon vielä perustuslakivaliokunnan siihen liittyvät tulkinnat, ehdotan, että edustajille annettaisiin vähän lisäaikaa siihen perehtymiseen ja tämä jätettäisiin pöydälle seuraavaan istuntoon.

Ed. Manninen: Arvoisa puhemies! Kannatan pöydällepanoehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Aula ed. Mannisen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Aulan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 0.50.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 24 päivänä marraskuuta kello 0.40.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen